

Міністерство освіти і науки України
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
Факультет суспільних наук
Кафедра соціології та соціальної роботи

**Методичні рекомендації
до вивчення навчальної дисципліни
«ВСТУП ДО СПЕЦІАЛЬНОСТІ»**

Для студентів спеціальності 231 Соціальна робота

Галузь знань: 23 Соціальна робота
Освітній рівень: перший (бакалаврський)
Статус дисципліни: обов'язкова

УДК 364
ББК 60.9(4 Укр)
П76

Попович А. М. Методичні рекомендації до вивчення навчальної дисципліни «Вступ до спеціальності». Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2021. 26 с.

Методичні рекомендації містять зміст і структуру навчальної дисципліни, методичні вказівки до семінарських занять, самостійної роботи та виконання ІНДЗ, оцінювання результатів навчання, питання до заліку, тести для самоконтролю, список рекомендованих джерел.

*Методичні рекомендації розглянуто та затверджено
на засіданні кафедри соціології та соціальної роботи,
протокол № 8 від 22.03.2021 р.*

*Схвалено науково-методичною комісією
факультету суспільних наук,
протокол № 5 від 13.04.2021 р.*

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	4
Зміст і структура навчальної дисципліни.....	5
Методичні вказівки та плани для підготовки до семінарських занять.....	6
Методичні вказівки та завдання для самостійної роботи студентів.....	15
Методичні вказівки до індивідуального завдання.....	17
Оцінювання результатів навчання.....	18
Питання до заліку	21
Тести для самоконтролю.....	23
Список рекомендованих джерел.....	27

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальна дисципліна «Вступ до спеціальності» належить до циклу професійної підготовки та є профільною для студентів, що навчаються за спеціальністю 231 Соціальна робота. Згідно навчального плану та структурно-логічної схеми, передбаченої освітньо-професійною програмою, вона викладається у першому семестрі.

Вивчення цієї дисципліни є передумовою до опанування таких освітніх компонент (навчальних дисциплін) освітньої програми: «Правове регулювання соціальної роботи», «Система соціальних закладів і служб», «Теорія соціальної роботи», «Соціальна робота з клієнтами», «Ознайомча практика».

Метою вивчення навчальної дисципліни «Вступ до спеціальності» є формування у здобувачів вищої освіти загальних і спеціальних компетентностей, спрямованих на розуміння змісту соціальної роботи як виду професійної діяльності.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студенти отримають знання щодо базової професійної лексики; сучасних підходів до трактування змісту професійної соціальної роботи; структури соціальної роботи як виду професійної діяльності (суб'єкт, об'єкт, зміст, управління, мета, функції, ресурси) та її призначення у суспільстві; рівнів здійснення соціальної роботи (мікро-, мезо-, макрорівні); складових професійної компетентності (цінності, знання, уміння та навички); особливостей соціальної роботи серед інших допомагаючих професій.

Аудиторні заняття та самостійна робота орієнтовані також на формування базових та інструментальних цінностей, уміння грамотно використовувати у своїй розмові професійну лексику; демонструвати розуміння суті соціальної роботи та її відмінностей від інших допомагаючих професій; орієнтуватися у навчально-методичній і науковій літературі, окремих законодавчих актах, необхідних для професійної самопідготовки; застосовувати набуті теоретичні знання при розгляді навчальних ситуацій; готувати згідно поставлених вимог і належним чином презентувати усні виступи та письмові роботи; висловлювати і обґрунтовувати свою позицію з питань, які обговорюються на лекціях і семінарських заняттях; інтерпретувати нову інформацію і поміщувати її у відповідний контекст; аналізувати процес власного навчання, формулюючи його результати через цілеспрямовані, усвідомлені роздуми і почуття; використовувати знання структури соціальної роботи як виду професійної діяльності для підготовки звіту з ознайомчої практики.

Методичні рекомендації розроблено у відповідності до робочої програми.

ЗМІСТ І СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Зміст навчальної дисципліни

Модуль 1. Соціальна робота як наука, навчальна дисципліна та вид практичної діяльності

Тема 1. *Введення в навчальну дисципліну. Соціальна робота як наука і навчальна дисципліна.*

Предмет, мета і завдання курсу, його місце в системі професійної підготовки. Принципи побудови і структура курсу.

Особливості вивчення курсу, характеристика основної навчальної літератури. Форми контролю знань.

Аналіз поняття «соціальне» через дихотомічний ряд понять-антонімів, які характеризують «зовнішні» відмінності соціальних процесів від індивідуальних, природних, технічних. Дихотомії, які фіксують «внутрішні» відмінності між соціальним як цілим і його частинами. Характеристика біогенних, психогенних і соціогенних якостей людини. Соціальне як предмет діяльності соціальних працівників.

Специфіка і статус соціальної роботи як прикладної соціальної науки. Призначення соціальної роботи як навчальної дисципліни.

Тема 2. *Структура соціальної роботи як виду практичної діяльності. Загальна характеристика.*

Сучасні підходи до визначення соціальної роботи як виду практичної діяльності. Основна дефініція соціальної роботи, прийнята Міжнародною Федерацією соціальних працівників (МФСП) і Міжнародною Асоціацією шкіл соціальної роботи (МАШСР) (2014). Загальна характеристика структурно-логічної таблиці «Складові елементи у структурі соціальної роботи як виду практичної діяльності» (суб'єкт, об'єкт, зміст, управління, мета, функції, ресурси).

Значення понять «клієнт», «категорії клієнтів», «отримувачі соціальних послуг», «надавачі соціальних послуг» та правомірність їх вживання. Традиційні і нові категорії клієнтів соціальної роботи.

Індивід, сім'я, група, громада як отримувачі соціальних послуг.

Тема 3. *Складні життєві обставини як об'єкт діяльності соціальних працівників. Суб'єкти діяльності: макро-, мезо-, мікрорівні.*

Тлумачення поняття «складні життєві обставини» згідно Закону України «Про соціальні послуги» (2019). Чинники, що можуть зумовити складні життєві обставини.

Суб'єкти діяльності: макро-, мезо-, мікрорівні.

Повноваження органів законодавчої та виконавчої влади. Повноваження центральних, регіональних та місцевих органів влади у сфері соціального захисту населення. Державні фонди. Неурядові організації.

Система надавачів соціальних послуг (згідно ЗУ «Про соціальні послуги»). Заклади, служби, установи.

Фахівці і клієнти як суб'єкти діяльності.

Тема 4. *Мета, функції, зміст, завдання, ресурси соціальної роботи.*

Мета соціальної роботи. Визначення поняття «функції». Формулювання функцій соціальної роботи та їх взаємозв'язок зі змістом. Суть організаційної, діагностичної,

прогностичної, правозахисної, профілактичної, соціально-медичної, соціально-педагогічної, психологічної, соціально-побутової, комунікативної функцій соціальної роботи.

Взаємозв'язок функцій та соціальних послуг.

Процедура дій, які розкривають зміст професійної соціальної роботи: ідентифікація проблем і причин їх виникнення; об'єктивна оцінка ситуації (потреби клієнта, рівень його домагань, позитивні і негативні фактори, які впливають на проблему); планування відповідних дій та їх узгодження з клієнтом; вибір відповідних методів, технік вирішення проблеми; їх застосування для вирішення проблеми; оцінка ефективності проведеної роботи.

Поняття «ресурси соціальної роботи» (внутрішні і зовнішні ресурси). Матеріальні, інформаційні, трудові, фінансові, адміністративні, часові ресурси соціальної роботи.

Тема 5. *Призначення соціальної роботи у суспільстві. Орієнтованість соціальної роботи на індивідуальні і суспільні потреби*

Поняття «потреба», «проблема». Види і особливості соціальних проблем. Суспільні і особистісні проблеми. Множинність і різнохарактерність соціальних проблем.

Первинні (вроджені) і вторинні (набуті) потреби людини. Ситуації конфлікту між потребами і можливостями їх задоволення на індивідуальному та суспільному рівнях.

Зумовленість соціальної роботи потребами індивідів.

Соціальна безпека як складова національної безпеки держави. Складові елементи соціальної безпеки. Спрямованість соціальної роботи на ризики соціальної безпеки (безробіття, бідність, бездомність тощо).

Модуль 2

Складові професійної компетентності та особливості діяльності

Тема 6. *Знання як основа професійної діяльності. Особливості практичної підготовки.*

Ядро професійної компетентності: знання, уміння (навички), цінності. Міждисциплінарний характер знань у соціальній роботі. Опанування знаннями у рамках освітньої програми «Соціальна робота» в УжНУ (основний фокус, особливості, можливості працевлаштування та подальшого навчання). Компоненти освітньої програми (цикли загальної і професійної підготовки). Дисципліни вільного вибору.

Співвідношення аудиторних занять і практики. Зміст практичної підготовки (наскрізна практика, її види та завдання).

Тема 7. *Базові та інструментальні цінності, уміння і навички соціального працівника.*

Визначення поняття «цінності», загальна типологія цінностей. Класифікація професійних цінностей соціальної роботи. Цінності як морально-етичні орієнтири, набір критеріїв для прийняття рішень у діяльності соціальних працівників. Сучасні підходи до переліку визначальних цінностей соціальної роботи. Базові та інструментальні цінності.

Відмінність між фаховими цінностями та принципами.

Визначення понять «уміння», «навички». Характеристика основних умінь соціального працівника.

Тема 8. *Функції і професійні ролі соціального працівника.*

Визначення понять «функція», «роль». Характеристика основних функцій соціального працівника.

Відмінність між офіційними (задекларованими) та латентними (прихованими) ролями. Групи ролей соціальних працівників (загальна характеристика): група практичних ролей: (вчитель соціальних умінь, консультант, аніматор, менеджер, помічник); група посередницьких ролей (брокер соціальних послуг, керуючий справами клієнта, захисник

прав та інтересів); група управлінських ролей (керівник персоналу, адміністратор, лідер команди); група дослідницьких ролей (експерт, аналітик, дослідник); група сервісних ролей (викладач, супервізор, керівник практики).

Група латентних ролей: «охоронець панівного порядку», «підрильник державних устоїв», «донор», «потенційний гнобитель», «всезнайко», «цап відбуйвайло», «принижений прохач».

Тема 9. Надання соціальних послуг як основний вид діяльності соціального працівника.

Тлумачення понять «соціальні послуги», «базові соціальні послуги». Тлумачення понять «надавачі соціальних послуг», «отримувачі соціальних послуг». Складні життєві обставини та чинники, що можуть їх зумовити.

Основні цілі надання соціальних послуг. Основні принципи надання соціальних послуг.

Система отримувачів соціальних послуг, система надавачів соціальних послуг.

Класифікація соціальних послуг: за типами, залежно від місця надання, залежно від строку надання

Тема 10. Соціальна робота і суміжні професії.

Проблеми професійної взаємодії та розмежування сфер діяльності спеціалістів суміжних професій.

Соціальна робота, педагогіка, психологія в площині осмислення існування людини в системі соціокультурних відносин. Людина як така, що навчається (homo educandus), як така, що має певні потреби («людина потребує»), як така, що володіє індивідуально-психологічними особливостями. Рівні практичних підходів: гармонізація суспільних відносин через виховання і навчання (виховний феномен), через допомогу, підтримку, захист (допомагаючий феномен).

Особливості проблем, які складають предмет діяльності соціального працівника, педагога, психолога.

Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
		Лекції	Семінари	Лабораторні	Індивідуальна робота	Самостійна робота		Лекції	Семінари	Лабораторні	Індивідуальна робота	Самостійна робота
1	2	3	4			7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Соціальна робота як вид практичної діяльності												
Тема 1. Введення в навчальну дисципліну. Соціальна робота як наука і навчальна дисципліна.	10	2	2			6		1				
Тема 2. Структура соціальної роботи як виду практичної діяльності. Загальна	10	2				8						

характеристика.												
Тема 3. Складні життєві обставини клієнтів як об'єкт діяльності в соціальній роботі. Суб'єкти діяльності: макро-, мезо-, мікрорівні.	14	2	2			10		1	1			20
Тема 4. Функції, зміст, мета, завдання, ресурси соціальної роботи.	12	4	2			6		1	1			10
Тема 5. Призначення соціальної роботи у суспільстві.	12	4	2			6		1	1			20
Разом за змістовий модуль 1	58	14	8			36						
Модульна контрольна робота	2		2									
Разом за модуль 1	60	14	10			36						
Модуль 2 Складові професійної компетентності та особливості діяльності												
Тема 6. Знання як основа професійної діяльності. Особливості практичної підготовки.	12	4				6						10
Тема 7. Базові та інструментальні цінності. Уміння і навички соціального працівника.	10	2	2			6		1	1			10
Тема 8. Функції і професійні ролі соціального працівника.	10	2	2			6		1				10
Тема 9. Надання соціальних послуг як основний вид діяльності соціального працівника.	14	4	4			6		2	1			14
Тема 10. Соціальна робота і суміжні професії.	12	4	4			6		2	1			10
Модульна контрольна робота	2		2									
Разом за модуль 2	60	16	14			30						
Разом	120	30	24			66		10	6			104

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ТА ПЛАНИ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Основні види навчальних занять регулюються ЗУ «Про вищу освіту» та Положенням про організацію освітнього процесу в Державному вищому навчальному закладі «Ужгородський національний університет» (<https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/31357>).

Семінарське заняття є одним із таких видів поряд із лекціями, індивідуальними заняттями, консультаціями. Воно може проводитися в різних формах: розгорнута бесіда за повідомленим планом; доповіді студентів з теми семінару з наступним обговоренням; повідомлення студентів з теми; заслуховування рефератів тощо.

Готуючись до семінарського заняття, кожен студент повинен: опрацювати рекомендовані джерела, бути готовим виступати на семінарі з питань, що обговорюються, та вести кваліфіковану дискусію (виступ у ролі доповідача/співдоповідача, опонента, учасника обговорення тощо).

На семінарському занятті оцінюються виступи, активність у дискусії, вміння формулювати та відстоювати свою позицію та ін. Кожне пропущене (зокрема й з поважної причини) семінарське заняття студент повинен відпрацювати. Одержані на семінарських заняттях оцінки враховуються при виставленні модульної та семестрової оцінки з даної навчальної дисципліни.

Перелік тем семінарських занять визначається робочою навчальною програмою дисципліни.

Тема: Соціальна робота як наука, навчальна дисципліна і вид практичної професійної діяльності.

Питання для обговорення:

1. Основні значення терміну «соціальне». Характеристика біогенних, психогенних та соціогенних якостей людини.
2. Класифікація наук. Специфіка соціальної роботи як прикладної соціальної науки.
3. Призначення соціальної роботи як навчальної дисципліни.
4. Головні точки зору щодо призначення соціальної роботи як виду практичної професійної діяльності.
5. Структура соціальної роботи як виду практичної професійної діяльності.

Рекомендована література

1. Семигіна Т. Сучасна соціальна робота. Київ: Академія праці, соціальних відносин і туризму, 2020. 275 с.
2. Семигіна Т.В. Міжнародна соціальна робота: глобальні пріоритети соціального розвитку і нове визначення соціальної роботи // Вісник АПСВ. 2015. № 1-2. С. 6-11.
3. Вступ до соціальної роботи: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів /За ред. Т. В. Семигіної, І.І. Миговича. К.: Академвидав, 2005. 304 с. (Альма-матер).
4. Суспільне. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Суспільне>

Тема: Структура практичної соціальної роботи. Складні життєві обставини як об'єкт діяльності. Суб'єкти діяльності.

Питання для обговорення:

1. Основні елементи структури практичної соціальної роботи.

2. Тлумачення поняття «складні життєві обставини» згідно ЗУ «Про соціальні послуги».
3. Складні життєві обставини (СЖО) як об'єкт діяльності у соціальній роботі. Чинники, що можуть зумовити СЖО (згідно ЗУ «Про соціальні послуги»).
4. Тлумачення понять «клієнт», «категорія клієнтів», «отримувачі соціальних послуг», «надавачі соціальних послуг», «вразливі групи», «групи ризику».
5. Суб'єкти діяльності у соціальній роботі (макро-, мезо-, мікрорівні).
6. Система надавачів соціальних послуг (згідно ЗУ «Про соціальні послуги»).

Рекомендовані джерела

1. Про соціальні послуги: закон України від 17.01.2019 № 2671-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19>
2. Семигіна Т. Сучасна соціальна робота. Київ: Академія праці, соціальних відносин і туризму, 2020. 275 с. С. 61-67. URL: <http://knowledge.org.ua/wp-content/uploads/2020/07/ModernSW.pdf>
3. Вступ до соціальної роботи: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів /За ред. Т. В. Семигіної, І.І. Миговича. К.: Академвидав, 2005. 304 с. (Альма-матер).
4. Понятійно-термінологічний словник з соціальної роботи /Заг. ред. І.В.Козубовської, І.І. Миговича. Ужгород: Мистецька лінія, 2001. 152 с.

Тема: Структура практичної соціальної роботи. Функції, мета, зміст і ресурси.

Питання для обговорення:

1. Тлумачення поняття «функції», «професійні функції».
2. Функції соціальної роботи як виду практичної професійної діяльності.
3. Процедура дій, які розкривають зміст соціальної роботи.
4. Мета і завдання соціальної роботи.
5. Зовнішні та внутрішні ресурси соціальної роботи.

Рекомендована література

1. Семигіна Т. Сучасна соціальна робота. Київ: Академія праці, соціальних відносин і туризму, 2020. 275 с.
2. Вступ до соціальної роботи: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів /За ред. Т. В. Семигіної, І.І. Миговича. К.: Академвидав, 2005. 304 с. (Альма-матер).
3. Понятійно-термінологічний словник з соціальної роботи /Заг. ред. І.В.Козубовської, І.І. Миговича. Ужгород: Мистецька лінія, 2001. 152 с.

Тема: Спрямованість соціальної роботи на індивідуальні і суспільні потреби.

Питання для обговорення:

1. Тлумачення поняття «потреба».
2. Первинні (вроджені) і вторинні (набуті) потреби людини.
3. Взаємозумовленість, актуалізація та деактуалізація потреб.
4. Соціальна робота по узгодженню потреб і можливостей клієнтів на основі активізації внутрішніх ресурсів (клієнта) і зовнішніх (навколишнього середовища) .
5. Ризики соціальної безпеки і соціальна робота.

Рекомендована література

1. Вступ до соціальної роботи: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів /За ред. Т. В. Семигіної, І.І. Миговича. К.: Академвидав, 2005. 304 с. (Альма-матер).
2. Попович Г. М. Інституціалізація соціальної роботи в Україні. Монографія. Ужгород: Гражда, 2003. 184 с.
3. Понятійно-термінологічний словник з соціальної роботи /Заг. ред. І.В.Козубовської, І.І. Миговича. Ужгород: Мистецька лінія, 2001. 152 с.

Тема: Надання соціальних послуг як основний вид діяльності у соціальній роботі.

Питання для обговорення:

1. Тлумачення понять «соціальні послуги», «базові соціальні послуги» згідно ЗУ «Про соціальні послуги».
2. Основні цілі надання соціальних послуг згідно ЗУ «Про соціальні послуги».
3. Основні принципи надання соціальних послуг.
4. Класифікація соціальних послуг за типами.
5. Класифікація соціальних послуг залежно від місця надання.
6. Класифікація соціальних послуг залежно від строку надання.

Практичне завдання:

Обґрунтувати доцільність надання соціальних послуг у наведеній нижче ситуації.

Для виконання завдання, окрім ЗУ «Про соціальні послуги», важливо використовувати Класифікатор соціальних послуг, у якому наведено короткий зміст кожної із них.

Ситуація для аналізу.

Олі 22 роки. Її мати померла після тривалої хвороби 10 років тому. Батько поїхав на заробітки і з того часу зв'язки з ним припинилися. Разом зі старшим братом її виховувала бабуся в одному з сіл Львівської області. В 19 років Оля закохалася в сільського хлопця, завагітніла, однак вони не одружилися. Після цього бабуся і брат відсторонилися від Олі, вона знаходила притулок у чужих людей.

Після народження сина вона знаходиться у Самбірській лікарні. Лікарі залишили її тут з дитиною, оскільки їй нема куди подітися.

Окремі чиновники наполягають, щоб вона віддала сина в будинок дитини, а сама їхала на заробітки за кордон. Але вона не хоче і чути про це.

Зараз вона домагається державних виплат на дитину, проте безрезультатно, оскільки ніде не прописана. Мріє з цих виплат накопичити грошей, щоб купити в селі хоч яку-небудь хатинку...

Рекомендовані джерела

1. Про соціальні послуги: Закон України від 17.01.2019 № 2671-VIII.URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19/conv>
2. Про затвердження Класифікатора соціальних послуг: наказ Мінсоцполітики від 23.06.2020 № 429. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0643-20#n8>

Тема: Складові професійної компетентності (цінності, уміння, навички, знання).

Питання для обговорення:

1. Тлумачення понять «цінності», «професійні цінності».
2. Базові (загальнолюдські) та інструментальні цінності соціальної роботи.
3. Принципи соціальної роботи (згідно ЗУ «Про соціальні послуги»).
4. Тлумачення понять «уміння», «навички».
5. Зміст основних умінь, якими повинні володіти працівники у сфері соціальної роботи.
6. Знання як елемент професійної компетентності.

Практичне завдання:

Проаналізувати ситуацію (див. семінар № 5) у контексті цінностей соціальної роботи.

Рекомендована література

1. Семигіна Т. Сучасна соціальна робота. Київ: Академія праці, соціальних відносин і туризму, 2020. 275 с. https://www.researchgate.net/profile/Tetyana-Semigina/publication/342003632_Sucasna_socialna_robota/links/5eddf6ae299bf1d20bd86768/Sucasna-socialna-robota.pdf
2. Вступ до соціальної роботи: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів /За ред. Т. В. Семигіної, І.І. Миговича. К.: Академвидав, 2005. 304 с. (Альма-матер).
3. Основи соціальної роботи /Н. Б. Бондаренко, І. М. Грига, Н. В. Кабаченко та ін.; за ред. Т. Семигіної та І. Григи. 2004. 178 с.

Тема: Професійні функції і ролі соціального працівника.

Питання для обговорення:

1. Поняття «професійна роль» та «функція».
2. Функції соціальних працівників
 - а) базисні;
 - б) спеціальні.
3. Групи ролей соціальних працівників:
 - а) практичні ролі;
 - б) посередницькі ролі;
 - в) адміністративні ролі;
 - г) дослідницькі ролі;
 - д) сервісні ролі.
4. Латентні (приховані) ролі соціальних працівників

Практичне завдання:

Проаналізувати ситуацію (див. семінар № 5) у контексті професійних ролей.

Рекомендована література

1. Семигіна Т. Сучасна соціальна робота. Київ: Академія праці, соціальних відносин і туризму, 2020. С. 65-68. https://www.researchgate.net/profile/Tetyana-Semigina/publication/342003632_Sucasna_socialna_robota/links/5eddf6ae299bf1d20bd86768/Sucasna-socialna-robota.pdf
2. Вступ до соціальної роботи: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів /За ред. Т. В. Семигіної, І.І. Миговича. К.: Академвидав, 2005. 304 с. (Альма-матер).

Тема: Соціальна робота і суміжні професії.

1. Особливості соціальної роботи: багатоплановість, суб'єкт-суб'єктний характер відносин «соціальний працівник-клієнт», необмеженість часових рамок.
2. Соціальна робота і психологія.
3. Соціальна робота і педагогіка.
4. Соціальна робота і соціологія.

Рекомендована література

1. Вступ до соціальної роботи: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів /За ред. Т. В. Семигіної, І.І. Миговича. К.: Академвидав, 2005. 304 с. (Альма-матер).
2. Основи соціальної роботи /Н. Б. Бондаренко, І. М. Грига, Н. В. Кабаченко та ін.; за ред. Т. Семигіної та І. Григи. 2004. 178 с.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ТА ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Програмний матеріал курсу поділяється на дві складові: матеріал, який доводиться до відома студента у формі лекцій, та матеріал, що підлягає самостійному опануванню. Самостійна робота – це форма навчання, за якої необхідні знання, уміння та навички опановує сам студент за методичного керівництва викладача у вільний від аудиторних занять час. Згідно Положення про організацію освітнього процесу в Державному вищому навчальному закладі «Ужгородський національний університет» (<https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/31357>) вона включає опрацювання навчального матеріалу, науково-дослідну роботу, виконання індивідуальних завдань тощо.

Завдання самостійної роботи логічно пов'язані із матеріалом, який розглядається на лекційних заняттях. Однак вимагають креативності з боку студентів, вироблення власної точки зору та готовності обґрунтовувати її на семінарських заняттях.

У рамках вивчення «Вступу до спеціальності» передбачені наступні варіанти завдань:

- 1) робота з літературою, публікаціями у фахових періодичних виданнях, словниками, першоджерелами;
- 2) вивчення нормативно-правових документів;
- 3) виконання самостійних робіт у формі есе, рефератів, повідомлень, доповідей з конкретних проблем;
- 4) підготовка структурно-логічних схем, виконання різного виду творчих завдань (аналіз ситуацій) та ін.;
- 5) аналіз актуальних публікацій у ЗМІ.

Контроль самостійної роботи здійснюється на семінарських заняттях у процесі обговорення теми шляхом фронтального та бліц-опитування, дискусії, презентації, тестування, письмових контрольних робіт; захисту письмових повідомлень; роботи в групах за допомогою методу «вулика» над запропонованою ситуацією.

Навчальний матеріал дисципліни, передбачений для засвоєння у процесі самостійної роботи, виноситься на підсумковий контроль.

Варіанти завдань до модуля 1

1. Скласти порівняльну таблицю визначень до поняття «соціальне» за наведеним зразком:

Автор, джерело інформації	Зміст визначення (цитата)
---------------------------	---------------------------

2. Проаналізувати сучасні підходи до трактування змісту професійної соціальної роботи («допомога», «розвиток», «зміни») за підручниками і енциклопедичними словниками та матеріалами фахових періодичних видань.
3. Підготувати виступ-презентацію одного із чинників, що можуть зумовити складні життєві обставини згідно ЗУ «Про соціальні послуги» (за самостійним вибором студентів).

4. Представити приклади конфлікту «потреби ↔ можливості їх задоволення» з реального життя/інформаційних повідомлень у ЗМІ на наступних рівнях:
 - а) первинні потреби індивіда;
 - б) вторинні потреби індивіда;
 - в) загальносуспільні потреби.
5. Проаналізувати матеріальні, інформаційні, кадрові ресурси соціальної роботи на прикладі одного з соціальних закладів.
6. Формувати тлумачний словник професійної лексики.

Варіанти завдань до модуля 2

1. Проаналізувати особливості професій, необхідних для роботи на рівні наступних якостей людини: біогенних, психогенних, соціальних.
2. Порівняти ресурси соціальної роботи на мікро- мезо- і макрорівнях.
3. Визначити, які з цінностей забезпечують суб'єкт-суб'єктний характер відносин між соціальним працівником і клієнтом.
4. Побудувати структурно-логічну таблицю, підібравши до кожної з функцій спеціаліста соціальної роботи необхідні для її виконання ролі.
5. Підготуватися до групової дискусії «за-проти» на тему «Чи можна виділити окремі з цінностей соціальної роботи як такі, що вимагають обов'язкового дотримання, а інші – лише ситуативного ? ».
6. Вести тлумачний словник професійної лексики.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ

Індивідуальне навчально-дослідницьке завдання (ІНДЗ) виконується під час самостійної роботи і сприяє більш поглибленому вивченню теоретичного матеріалу, формуванню вмінь використовувати знання для вирішення відповідних практичних завдань.

Готується у формі аналізу системи (структури) професійної соціальної роботи. Передбачає усвідомлення і опис основних елементів професійної соціальної роботи на прикладі одного з соціальних закладів (за вибором студента із запропонованого викладачем переліку).

Підготовлений у письмовій формі звіт (надрукований варіант, обсяг до 5 арк., обов'язкове зазначення усіх елементів, титульна сторінка стандартного зразка, посилання на використані джерела) подається викладачу не пізніше, ніж за тиждень до модульного оцінювання.

Кожен студент готує свій аналіз, приймає участь у презентації робіт (до 5 хв.) та дискусіях за їх змістом.

Оцінка (10 балів) складається з наступних параметрів:

- відповідність роботи основним положенням курсу (оцінка викладача);
- якість оформлення;
- якість відповідей на питання під час виступу;
- якість участі в дискусії.

ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з навчальної дисципліни є:

- *поточний контроль* – здійснюється для всіх видів аудиторних занять під час їх проведення. Метою поточного контролю є визначення рівня досягнень дисциплінарних результатів навчання студента за певним розділом (темою) робочої програми дисципліни, практичними заняттями, самостійною роботою;
- *модульний (проміжний) контроль* має на меті оцінювання знань, умінь та практичних навичок студента, набутих під час засвоєння теоретичного і практичного матеріалу після вивчення логічно завершеної частини навчальної дисципліни;
- *підсумковий контроль* передбачає комплексне оцінювання рівня сформованості результатів навчання з дисципліни.

Форми поточного контролю: усне опитування; виступ; доповнення, загальна активність, письмовий експрес-контроль (10-15 хвилин); участь у груповій роботі з аналізу ситуацій; презентація ІНДЗ.

Знання, вміння та навички студентів оцінюються через визначення якості виконання конкретизованих завдань. Кількісна оцінка поточного контролю визначається як сума балів за окремі види навчальної роботи. Максимальна кількість балів, яку може отримати студент за результатами поточного контролю протягом одного модуля – 50.

Форма модульного контролю: тестування. Підсумкова оцінка за кожний модуль складається із суми балів за поточне оцінювання і результату модульної контрольної роботи (максимальна оцінка – 100 балів).

Форма підсумкового семестрового контролю: залік в усній формі в обсязі матеріалу, визначеного навчальною програмою.

Розподіл балів, які отримують здобувачі за поточний та модульний контроль (модуль 1, 2)

Поточне оцінювання, ІНДЗ, модульні контрольні роботи								Сума	
Модуль 1				Модуль 2					
Теми 1-5	ІНДЗ	МКР	Сума 100	Теми 6-10	ІНДЗ	МКР	Сума 100	200:	2
40	10	50		40	10	50		=100	

Оцінювання окремих видів навчальної роботи

Вид діяльності здобувача вищої	Модуль 1	Модуль 2
--------------------------------	----------	----------

освіти	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)
Виступ на семінарському занятті (доповнення)	5	25	6	25
Участь у груповій роботі з аналізу ситуацій	2	10	2	10
Письмовий експрес-контроль	1	5	1	5
Презентація ІНДЗ	1	10	1	10
Модульна контрольна робота	1	50	1	50
Разом		100		100

Критерії оцінювання окремих видів навчальної роботи

1. Виступ на семінарському занятті – 5 балів

Оцінюються:

- ступінь обізнаності та глибина розуміння винесених для обговорення тем;
- здатність аналізувати та робити висновки;
- критичність;
- опрацювання рекомендованих та самостійно підібраних джерел.

2. Доповнення на семінарському занятті – 3 бали

Оцінюються:

- вміння слухати попередні виступи і не повторювати сказане раніше;
- вміння узагальнювати;
- критичність;
- посилання на рекомендовані та самостійно підібрані джерела.

3. Загальна активність студента – 2 бали

Оцінюються:

- вагомість, логічність і коректність поставлених запитань, зауважень, коментарів, пропозицій і т. ін.;
- уважність, дисциплінованість;
- участь в дискусіях, рольових іграх, розгляді ситуацій.

4. Самостійна робота (ІНДЗ) – 10 балів

Оцінюються:

- здатність розпізнавати, відокремлювати інформацію, необхідну для вирішення навчальних завдань (усвідомлення, переробка навчальної інформації);
- здатність самостійно виконувати осмислену діяльність, спрямовану на вирішення типових завдань у відповідності з попередньо засвоєними зразками;
- здатність свідомо використовувати отриману інформацію в різних навчальних ситуаціях.

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

Виконання модульної контрольної роботи (МКР) передбачає надання відповідей на тести. Кожна з двох МКР містить по 25 тестів. За кожен правильну відповідь на 1 тестове завдання виставляються 1 або 2 бали, за неправильну відповідь – 0 балів (разом – 50 балів). Модульна контрольна робота вважається зарахованою, якщо студент набрав не менше 30

балів.

Критерії оцінювання тестів:

Вирішення завдання з однією правильною відповіддю – 1 бал.

Вирішення завдання з кількома правильними відповідями – 1 бал.

Вирішення завдання з відкритою відповіддю – 1 бал.

Вирішення завдання на визначення зв'язків – 2 бали.

Вирішення завдання на визначення послідовності зв'язків і взаємодії – 2 бали.

Згідно «Положення про оцінювання навчальних досягнень студентів ДВНЗ «УжНУ» за кредитно-модульною системою», підсумкова модульна оцінка визначається як середнє арифметичне результатів двох модульних контролів та виставляється за 100-бальною шкалою, шкалою ЄКТС та національною шкалою. Студент, який за результатами модульних контролів отримав оцінку «F» (0-34 бали), повинен до проведення заліку покращити цю оцінку принаймні до показника FX (≥ 35 балів). У протилежному випадку він не допускається до заліку. За умови проведення одного модульного контролю, його результат є одночасно підсумковою модульною оцінкою.

Якщо підсумкова модульна оцінка становить не менше 60 балів, то за згодою студента вона може бути зарахована як підсумкова (семестрова) і виставлена у відомість обліку успішності та залікову книжку до початку екзаменаційної сесії, після оголошення результатів. За бажання підвищити рейтинг студент складає залік.

ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ

1. Основні значення терміну «соціальне».
2. Соціальна робота як наука.
3. Соціальна робота як навчальна дисципліна.
4. Сучасні підходи до визначення соціальної роботи як виду практичної професійної діяльності.
5. Основні елементи структури соціальної роботи як виду професійної діяльності.
6. Визначення понять «клієнт» (загальне та розуміння у соціальній роботі).
7. Визначення понять «отримувачі соціальних послуг», «надавачі соціальних послуг».
8. Визначення понять «вразливі групи», «групи ризику».
9. Тлумачення поняття «складні життєві обставини» (СЖО) згідно ЗУ «Про соціальні послуги».
10. Визначення понять «суб'єкт» та «об'єкт» діяльності
11. Складні життєві обставини (СЖО) як об'єкт діяльності у соціальній роботі. Чинники, що можуть зумовити СЖО (згідно ЗУ «Про соціальні послуги»).
12. Суб'єкти діяльності у соціальній роботі (макро-, мезо-, мікрорівні).
13. Характеристика суб'єкт-суб'єктних і суб'єкт-об'єктних відносин «соціальний працівник-клієнт».
14. Система надавачів соціальних послуг (згідно ЗУ «Про соціальні послуги»).
15. Зміст діяльності соціального працівника (процес соціальної роботи).
16. Тлумачення понять «функція», «роль».
17. Функції соціальної роботи.
18. Мета соціальної роботи.
19. Тлумачення поняття «ресурси». Види ресурсів у соціальній роботі.
20. Орієнтація соціальної роботи на індивідуальні потреби клієнтів.
21. Спрямованість соціальної роботи на суспільні потреби.
22. Складові професійної компетентності соціального працівника (загальна характеристика).
23. Знання, які складають основу професійної підготовки соціального працівника. Міждисциплінарний характер знань.
24. Тлумачення поняття «професійні цінності». Базові та інструментальні цінності у соціальній роботі.
25. Принципи соціальної роботи згідно ЗУ «Про соціальні послуги» (2019).
26. Уміння та навички професійної діяльності.
27. Визначення поняття «роль».
28. Професійні ролі соціального працівника (відкриті та латентні).

29. Тлумачення поняття «соціальні послуги» (згідно ЗУ «Про соціальні послуги»).
30. Основні цілі надання соціальних послуг (згідно ЗУ «Про соціальні послуги»).
31. Суб'єкти системи надання соціальних послуг (згідно ЗУ «Про соціальні послуги»).
32. Надавачі соціальних послуг недержавного сектору(згідно ЗУ «Про соціальні послуги»).
33. Спрямованість соціальних послуг (згідно ЗУ «Про соціальні послуги»).
34. Класифікація соціальних послуг за типами (згідно ЗУ «Про соціальні послуги»).
35. Класифікація соціальних послуг залежно від місця надання (згідно ЗУ «Про соціальні послуги»).
36. Класифікація соціальних послуг залежно від строку надання (згідно ЗУ «Про соціальні послуги»).
37. Базові соціальні послуги (згідно ЗУ «Про соціальні послуги»).
38. Знання, які складають основу професійної підготовки соціального працівника.
39. Особливості соціальної роботи серед інших «допомагаючих» професій.
40. Соціальна робота і психологія.
41. Соціальна робота і педагогіка.
42. Соціальна робота і соціологія.

ТЕСТИ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Серед наведених понять виберіть ті, що характеризують сучасні погляди на призначення професійної соціальної роботи:

1. Допомога.
2. Забезпечення.
3. Розвиток.
4. Зміни.
5. Контроль.

2. Який з елементів є визначальним у наведеній нижче структурі професійної соціальної роботи ?

1. Суб'єкт.
3. Функції.
4. Об'єкт.
6. Мета.

3. Чи правильним є твердження, що соціальна робота орієнтована лише на допомогу клієнтам?

1.Так.

2.Ні.

4. На якому з рівнів суб'єктом діяльності виступає департамент соціального захисту населення Закарпатської ОДА?

1. На мезорівні.
2. На макрорівні.
3. На мікрорівні.
4. На всіх рівнях.

5. До якої із функцій соціальної роботи належить обслуговування пенсіонерів та самотніх непрацездатних громадян вдома?

1. Соціально-педагогічної.
2. Соціально-побутової.
3. Організаційної.
4. Прогностичної.

6. Серед наведених понять виберіть ті, які є антонімами поняття «соціальне»:

1. Індивідуальне.
2. Політичне.
3. Природне.
4. Правове.
5. Економічне.

7. Серед наведених нижче характеристик людини виберіть ті, що належать до соціальних:

1. Мислення.
2. Відчуття.
3. Зайнятість.
4. Вага.
5. Освіта.

8. Чи правильним є твердження, що професійна соціальна робота орієнтована на проведення певних змін у суспільстві?

1.Так.

2.Ні.

9. Серед наведених функцій виберіть ті, які здійснює соціальна робота:

1. Захист прав та інтересів.

2. Передання досвіду .
3. Профілактика соціальних проблем.
4. Встановлення звичаїв.
5. Забезпечення влади.

10. Все те, що може бути залучено і використано для задоволення певної потреби або вирішення конкретної проблеми клієнтів, має назву (впишіть).

11. Яке із нижче наведених визначень характеризує кінцеву мету соціальної роботи ?

1. Регулювання правових, економічних відносин людини із суспільством.
2. Підтримка в подоланні проблем.
3. Задоволення потреб клієнтів.
4. Створення можливостей самостійно розв'язувати свої проблеми.

12. Як співвідносяться між собою знання, уміння і цінності у професійній соціальній роботі?

1. Основними є знання.
2. Основними є цінності.
3. Ці складові є рівнозначними.
4. Переважати повинні уміння.

13. Виберіть складові елементи професійної компетентності соціального працівника:

1. Знання.
2. Переконання.
3. Уміння.
4. Цінності.
5. Функції.
6. Інтереси.

14. Яким чином співвідносяться між собою базові та інструментальні цінності у професійній соціальній роботі?

1. Визначальними є базові цінності.
2. Визначальними є інструментальні цінності.
3. Інструментальні формуються на основі базових.
4. Базові та інструментальні цінності є незалежними.

15. Серед професійних ролей виокремлюють:

1. Групи відкритих ролей.
2. Групи індіферентних ролей.
3. Групу латентних ролей.
4. Групу інертних ролей.
5. Групу закритих ролей.

16. Оберіть правильний варіант:

1. Соціальне обслуговування передбачає соціальні послуги.
2. Соціальні послуги передбачають соціальне обслуговування.
3. Соціальне обслуговування і соціальні послуги – це синоніми.
4. Соціальне обслуговування та соціальні послуги не пов'язані.

17. Як співвідносяться між собою знання, уміння і цінності у професійній соціальній роботі?

5. Основними є знання.
6. Основними є цінності.
7. Ці складові є рівнозначними.
8. Переважати повинні уміння.

18. Виберіть складові елементи професійної компетентності соціального працівника:

7. Знання.
8. Переконання.
9. Уміння.
10. Цінності.
11. Функції.
12. Інтереси.

19. Що Ви розумієте під латентними ролями соціального працівника?

1. Це неусвідомлені ролі.
2. Це небажані ролі.
3. Це приховані ролі.
4. Це невідпрацьовані ролі.

20. Яку з функцій реалізує соціальний працівник, виконуючи управлінські ролі?

1. Соціально-педагогічну.
2. Організаційну.
3. Прогностичну.
4. Соціально-побутову.

21. Які із цінностей спеціаліста соціальної роботи забезпечують суб'єкт- суб'єктний характер відносин між соціальним працівником і клієнтом ?

1. Право індивіда на гідне існування.
2. Гуманістична орієнтація.
3. Визнання права кожного індивіда на самовизначення.
4. Віра у здатність людини змінюватися.
5. Автономія і незалежність клієнтів.

22. Що із наведеного нижче відноситься до професійних умінь соціального працівника ?

1. Спостереження та інтерпретація вербальної і невербальної поведінки клієнта.
2. Вислуховування клієнтів з розумінням і певною метою.
3. Віра у здатність людини змінюватися.
4. Визнання права клієнтів на підтримку з боку оточення, спеціалістів і суспільства в цілому.
5. Повага людської гідності клієнтів незалежно від їх статусу.

23. Що Ви розумієте під професійними вміннями соціального працівника ?

1. Здатність здійснювати автоматично ті або інші відносно одноманітні дії.
2. Здатність виконувати професійні дії на основі відповідних знань.
3. Здатність дотримуватися чого-небудь на духовному рівні.
4. Здатність оволодівати знаннями впродовж усього життя.

24. Яким чином співвідносяться між собою базові та інструментальні цінності у професійній соціальній роботі?

5. Визначальними є базові цінності.
6. Визначальними є інструментальні цінності.

7. Інструментальні формуються на основі базових.
8. Базові та інструментальні цінності є незалежними.

25. Серед професійних ролей виокремлюють:

6. Групи відкритих ролей.
7. Групи індиферентних ролей.
8. Групу латентних ролей.
9. Групу інертних ролей.
10. Групу закритих ролей.

26. Які із функцій реалізує соціальний працівник, виконуючи дослідницькі ролі?

1. Соціально-педагогічну.
2. Організаційну.
3. Прогностичну.
4. Адвокативну.
5. Діагностичну.

27. Вкажіть інструментальні цінності соціальної роботи:

1. Автономія клієнтів.
2. Наполегливість клієнтів.
3. Незалежність клієнтів.
4. Можливості клієнтів.
5. Забезпечення клієнтів.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про соціальні послуги: закон України від 17.01.2019 № 2671-VIII. URL:
 - а. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19>

2. Про затвердження Класифікатора соціальних послуг: наказ Міністерства соціальної політики від 23.06.2020 № 429. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0643-20#n8>
3. Семигіна Т. Сучасна соціальна робота. Київ: Академія праці, соціальних відносин і туризму, 2020. 275 с. URL: https://www.researchgate.net/profile/Tetyana-Semigina/publication/342003632_Sucasna_socialna_robota/links/5eddf6ae299bf1d20bd86768/Sucasna-socialna-robota.pdf
4. Семигіна Т.В. Міжнародна соціальна робота: глобальні пріоритети соціального розвитку і нове визначення соціальної роботи // Вісник АПСВ. 2015. № 1-2. С. 6-11.
5. Вступ до соціальної роботи: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів /За ред. Т. В. Семигіної, І.І. Миговича. К.: Академвидав, 2005. 304 с. (Альма-матер). URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/401967.pdf
6. Тимошенко Н. Є. Вступ до спеціальності: соціальна робота. Модуль 2 : навч. посіб. К. : Київ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2014. 264 с.
7. Вступ до спеціальності «Соціальна робота» в схемах і таблицях: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / С. С. Заєць. Умань, 2016. 58 с.
8. Основи соціальної роботи /Н. Б. Бондаренко, І. М. Грига, Н. В. Кабаченко та ін.; за ред. Т. Семигіної та І. Григи. 2004. 178 с.
9. Попович А. М. Інституціоналізація соціальної роботи в Україні. Монографія. Ужгород: Гражда, 2003. 184 с. (С. 23-40).